

RIGÓ BÉLA

Mentsük meg Szekszárdot!

A cím becsapós, a város e pillanatban nem szorul megmentésünkre. Híres borai éppen az örök riválist, a villányit előzgetik a rangos versenyeken. A szőlőhegy tetejéről pedig a frissen felépült sztráda nyomvonalát követve két Duna hidat is beazonosíthatunk. Ezt a látványt – a fővároson kívül – minden magyar város irigyelheti. Adjuk lejjebb a fellengzős igényeket, mi a GYERMEKÍRÓK SZEKSZÁRDI TANÁCSKOZÁSÁÉRT lobbiznánk, szeretnénk ha megmentené valaki. Több év kihagyás után megint együtt lehetünk, mi, a gyermekirodalom sorsában érdekeltek. Jól sikerült találkozó volt, olykor már-már a nosztalgiánkban élő egykori élmények világában éreztük magunkat. Csak a búcsúzkodáskor estünk vissza a valóság kemény, rideg talajára. Valaha úgy köszöntünk el egymástól: két év múlva itt folytatjuk. Most az a biztosabb, hogy nem lesz két év múlva.

Ordas Iván emléktáblájának felavatása 2002-ben. Balról: Ordas Iván özvegye, Németh Judit könyvtáros, Kocsis Imre Antal polgármester, Elekes Eduárdné könyvtárigazgató, Kalász Márton költő, író, műfordító, a Magyar Írószövetség elnöke.

A négy évtizedes sorozat sokszorosított jegyzőkönyvei a kor kultúrtörténetének – egyenlőre feldolgozatlan – különleges értéket képviselő dokumentumai. Hely és idő híján nem bocsátkozhatunk mélységeikbe, csupán néhány kérdésben utalhatunk rájuk.

KI, MI HÍVTA ÉLETRE A SZEKSZÁRDI TANÁCSKOZÁST?

Soha senki nem csinált titkot abból, hogy ez a kétvétenkéntire tervezett fórum tulajdonképpen egy hiánypótló intézmény. A magyar gyermekkultúra a XX. század első másfél évtizedét leszámítva – soha nem nyerte el méltó helyét a magyar társadalomban. Nagy népeknek, nagyra törő népeknek jövőjük van, amely számára állampolgárt, munkac

*...Magyarországon
úgy lehet pedagógus
diplomát szerezni,
hogy annak birtokosai
soha nem vizsgáztak
gyermekirodalomból...*

erőt, összességében nemzetet nevelnek. Az oktatás, nevelés számukra stratégiai cél, az erre fordított erőforrások kamatostól fognak megterülni. A kevésbé szerencsés népeknek ezzel szemben elsősorban múltja van, amelyet mindig újra kell írni ahhoz, hogy a jövő reményteljesebbnek tűnjön. A gyerek pedig családi és társadalmi szinten egyaránt egy vállalt teher, sohasem jut elég erőforrás arra, hogy vele kapcsolatos kötelezettségeinket teljesítsük. Ezek nem aktuális célzások, hiszen egy négy évtizeddel korábbi állapotot próbálok felidézni, amikor a centralizációjához ragaszkodó hatalom biztonsági szelepként beleegyezett a szekszárdi tanácskozásba. Ugyanebben az időben indulhatott el Szegeden az úttörő szervezet monopóliumát kikerülve az első gyermek kulturális folyóirat, a Kincskereső.

A pótlandó hiányok túlnyomó része ma is létezik. A világba is kitekintgető aggódó szakemberek akkoriban egyre sűrűbben jelezték, hogy itt baj lesz, mert gyermekirodalmunk (vagy egész gyermekkultúránk) csak úgy nő, mint valamilyen vadvirág, nincsenek kertészei. Nincs a témának egy könyvtárhoz kapcsolható kutatóintézete, nincs szakfolyóirata, és felsőoktatási háttere sincs, mert Magyarországon úgy lehet pedagógus diplomát szerezni, hogy annak birtokosai soha nem vizsgáztak gyermekirodalomból.

Szekszárdot a felgyülemlett hiányérzetek hívták létre. Ez az attitűd megmaradt, mindmáig panaszkodni járunk Szekszárdra, ajánlásaink ezeknek a panaszoknak a rekompenzációi, lelkiismeretünket nyugtatjuk meg velük.

A felpanaszolt hiányosságoknak csak egy része magyarázható az erőforrások szűkösségével. A velünk egy családba kényszerített „testvérországokban” volt kutatóintézet, gyermekirodalommal foglalkozó szakfolyóirat, és el nem

tudták volna képzelni, hogy saját sztárolt gyermekíróik munkásságának ne legyen helye a tanárképzésben. Ezt volt szerencsém tapasztalni, amikor botcsinálta delegátusként „magyarázkodhattam” a „kulturális KGST” típusú találkozókön. Ha ugyanis Magyarország nem küldi el delegátusát, azt politikai üzenetként értelmezték volna. (Románia többször élt az ilyen lehetőségekkel is.)

MIÉRT SZEKSZÁRD?

A kérdés így egy kicsit értelmetlen. Véletlen itt volt rá fogadókészség. A helyszín egyébként varázslatos. Kisváros és megyeszékhely, köröskörül sokféle táj, de nem ez a lényeg. Miért vidék? Magyarország nem egészségesen fejlődik, mint mondjuk Németország vagy Olaszország, hanem szigorúan centralista, mint Franciaország. Ez a helyzet csak a legutolsó években változott valamit néhány regionális centrum megerősödésével. A kisvárosok, kis térségek – másutt megszokott – egyenrangúsítása nálunk azonban alig elképzelhető.

A kisvárosi életformának vannak előnyei, hátrányai. Ám az ideérkező vendég inkább az előbbivel találkozik. Így a tanácskozások törzsvendégei az idők során megszerették a várost is, sajátjuknak vallották, magam is úgy éreztem, hogy mindig hazajövök, amikor a József Attila Társaság konferenciáira járok ide. És ezzel a város is egyetért, az itt élőkől többször hallhatjuk, hogyha valamilyen okból elmarad, elcsúszik a találkozó, az már hiányzik szellemi életükből. Mindezt azért kell végiggondolnunk,

Emlékmorzsák

Majd' 40 éves múlta tekint vissza a szekszárdi írótanácskozás. Hagyomány? Érték, megszokások?... tele vagyunk kételkedéssel. Megújulni, változtatni... kell. Tudtuk. Néha kifáradt a dolog, mégis valami előre lendített bennünket, hogy van értelme s haszna, ha tizenkilenc találkozó szerveződött.

A programsorozatnak szinte születése óta részese, hallgatója, szervezője, majd háziasszonya voltam, ezer emlék jut eszembe...

MIÉRT ÉPPEEN SZEKSZÁRDON?

Megyei, városi kulturális vezetők, az Úttörőszövetség, a Hazafias Népfront vezetői határozták el, hogy Szekszárd hívja a gyermek- és ifjúsági írókat, elképzeléseiket egyeztetették Tatay Sándorral (az Írószövetség szakosztályának vezetőjével), Óri Ferencsel. Fórumot kínálni a gyermekirodalom kritikájának, elméleti értékelésének, mert a kortárs irodalomtörténetben nem kapják meg a kellő figyelmet. Egy vendégszerető kisvárosba várták az írókat, hogy egy asztalhoz ültessék őket kiadói szakemberekkel, szerkesztőkkel, pedagógusokkal, népművelőkkel, pedagógusokkal.

Az első kerekasztal-konferencia címe: A történelmi regény és az ifjúság...

Petrovác István **Szekszárd történelmet írt** című esszejéből (*Iparkodó elődök – sorsfordító magyarok. Budakeszi, 2006*) idézek: „A találkozó kitűnő alkalomnak bizonyult a különböző nézetek kifejtésére. Oldotta a feszültséget, tompította az ellentéteket, reményt keltett a kibontakozásra. Plenáris ülésen – a vitát Cseres Tibor nyitotta és zárta, Köpeczi Béla és Lengyel Balázs veze-

tette – a csoportos beszélgetéseken, négy szemközti eszmecsereken sok mindenről szó esett. Biztatások, ígérek hangzottak el, tabuk látszóttak meginogni... Egy évvel később Szekszárdon folytatódott a vita-sorozat. Ezúttal a *Mai ifjúsági regény – mai ifjúság* címmel, többségükben a korábbi résztvevőkkel. 1973-ban *A felnőtt ifjúság irodalma* került sorra, majd 2-3 évenként további 15 alkalommal az ifjúsági és gyermekirodalommal összefüggő, szinte minden szakmai, szerkesztői, könyvtárosok, írók, pedagógusok foglalkoztató kérdés. 1978-ban *Erkölcsi normák és mai valóságunk*, 1989-ben *Mai kamasz – mai kamaszregény* volt a téma. 1991-ben Borjádón az alkotók felelősségéről esett szó *A gyerek a zűrzavar korában* címmel, 2002-ben, az Európai Unióba történő belépésünk küszöbén a globalizációról és a nemzeti kultúrákról”.

A kortárs irodalomtörténetben **SZEKSZÁRDI TANÁCSKOZÁS** címen tartották számon a találkozót.

Hozzánőttünk Szekszárdhoz – mondta Tatay Sándor, s Szekszárd kulturális életéhez is hozzátartozik ez a tanácskozás. Később szállóigévé vált a mondása: „**Majd megbeszéljük Szekszárdon**”

A tanácskozás „intézményesült”, és minden alkalommal néhány napig betöltötte a gyermekirodalom háza szerepét (ld. Skandinávia, Németország), persze túlzással s némi elragadtatással állíthatom ezt... Örömmel hallok, hogy felröppent most, 2010-ben a Magyar Gyermekkönyv Intézet megalakításának ötlete...

A résztvevők (aki elfogadta a meghívást, éppen ráért, időt szakított, sok volt az állandó visszatérő vendég...):

mert voltak olyan törekvések is, hogy a tanácskozást – nevét megtartva – tegyék át Budapestre. A legtöbb nélkülözhetetlen résztvevő úgyszólván ott lakik. Így takarékosabban lehetne összehozni egy találkozót. Csak hát az nem lenne már ugyanaz.

MIÉRT AZ ÍRÓKÉ EZ A TANÁCSKOZÁS?

Ha végigböngésszük a ránk maradt jegyzőkönyveket, azt is mondhatjuk, hogy többnyire írók mondták el véleményüket legfontosabb problémáikról egy-egy kiválasztott téma ürügyén. Ám ha alaposabban megvizsgáljuk az is kiderül, hogy az írók egy része mindenki számára fontos megjelenési fórumokat, kulturális műhelyeket képvisel. Hiszen írók voltak csaknem valamennyien a Móra Kiadót képviselő szerkesztők, a gyermek- és ifjúsági televíziózás olyan nagyhatalmai, mint Bálint Ágnes vagy Békés József. Ám ez csak érdekesség. A lényeg az abban található, hogy mindenki a saját nézőpontját képviselte. A műhelyek pedig az írói szándékok, tervek sokkal gazdagabb kínálatával szembeállították, mint bárhol másutt. Szinopszis értékű hozzászólásokra kapta gyakran azt a választ a hozzászóló, hogy ez nagyon szép, most már csak írja meg. Komoly koncepciók formálódtak az itteni beszélgetésekben. Évekig sajnálkoztunk például az ifjúsági regény és főleg a történelmi regény elsovadásán, amíg 1997-ben odáig eljutottunk, hogy a tanácskozás ajánlásai közé bekerült a *Kincs kereső* folyóirat által indítandó történelmi regény-pályázat.

A Magyar Gyermekírók Szekszárdi Tanácskozásának ajánlásai

Az elmúlt négy évtized tanácskozásainak központjában mindig a magyar gyermekirodalom problémái álltak. A mostani találkozó résztvevői egyetértettek abban, hogy ezek a problémák az idők folyamán egyre súlyosabbá váltak, magának a rendszeres tanácskozásnak a lehetőségét sem látjuk biztosítottnak.

Aa veszteségek – kimutatottan – kapcsolatban állnak az új gyermek generációk szövegértési és szövegalkotási (kommunikációs) problémáival, vagyis az egész társadalom jövőjét veszélyeztetik.

Mindezeket figyelembe véve javasoljuk a gyermekkultúra ügyében illetékes állami és társadalmi szervezeteknek:

1. Tisztában vagyunk az ország súlyos gazdasági helyzetével, ezért most csupán a kultúra támogatására szánt erőforrások igazságosabb és célszerűbb elosztását kérjük. Minden területen meg kell határozni a gyermekkultúrára eső kontingenst. Ennek nagyságát szakmai megfontolások alapján kell kialakítani. Ha megmarad a jelenlegi beháborúkon alapuló elosztás, az a gyermekkultúra elsoványosodását eredményezheti.

2. Haladéktalanul el kell kezdeni a nemzeti kultúra integrációját ezen a területen. Erre már történtek kísérletek, amelyekben a gyermekkultúráról – a szokásos gyakorlat szerint – megfeledeztek. Kulturális értékeink folyamatos áramoltatása a leghatékonyabb módja a különböző országokban élő magyar gyerekek kapcsolatai erősítésének.

3. A tanácskozáson sok szó esett a modernizáció kulturális veszélyeiről. Ugyanakkor végül mindannyian egyetértettünk abban, hogy a modern technika által ajánlott valamennyi lehetőséget ki kell használnunk gyermekirodalmunk, gyermekkultúránk értékeinek terjesztésében. Ez elsősorban a mi felelősségünk, de a gyermekkultúra támogatói is nagyobb arányban segíthetnek az elektronikus kultúrákövetítő eszközök fejlesztését, hiszen így viszonylag csekély anyagi ráfordítással rengeteg fiatal olvasóhoz lehet eljuttatni értékes irodalmat azokon a csatornákon (mobiltelefon, internet) keresztül, amelyeket már amúgy is használnak.

4. Tudomásul véve jelenlegi korlátainkat fel kell készülnünk a magyar gyermekkultúra infrastruktúrájának gyökeres reformjára. Ennek fő célkitűzései: a korábbinál szorosabb kapcsolat a megújuló oktatással, valamint az Európai Unióban mind nagyobb figyelemmel övezett gyermekkultúra önálló hazai intézményi és támogatási rendszerének kialakítása.

(2010. május 28–29.)

Örsi Ferenc, Tatay Sándor, Hárs László, Vidor Miklós, Lengyel Balázs, Földes Péter, Petrolay Margit, Békés József, Petrovác István, Rónaszegi Miklós, Tótfalusi István, Szepes Mária, Marék Veronika, Megay László, Szabó Éva, Kántor Zsuzsa, Csulák Mihály, Nagy Attila, később Komáromi Gabriella, Monostori Imre, Kamarás István, Nógrádi Gábor, Nagy Lantos Balázs, Nagy Lantos Marianna, az illusztrátorok, Rényi Krisztina, Sárkány Győző, alkalmanként Boldizsár Ildikó, Janikovszky Éva, Lázár Ervin, Csukás István, Nagy Franciska, Cs. Tóth János, Sándor Csilla, Gombos Péter, Sohonyai Edit, Zsélyi Ferenc, Szávai Ilona, Kálnay Adél, Füzesi Magda Kárpátaljáról, Gereben Ferenc, Péterfy Gergely, Varró Dániel, Szávai Géza és sokan mások, könyvkiadók, szerkesztők...

Szervezők: Örsi Ferenc, Tatay Sándor, Lengyel Balázs, Tarbay Ede, Ordas Iván, Borbély Sándor, Komáromi Gab-

AJÁNLÁSOK

A tanácskozások parttalan vitáit nem csupán egy bölcs vitazáró rekesztette be, a mindenki számára elfogadott vélemények olykor a külvilág számára megfogalmazott ajánlásokban összegeződtek. Ezeknek kis része vált sikertörténetté. A félsikereket is büszkén tarthatjuk számon. A millenniumi történelmi regény-pályázat úgy indult, hogy 50 író meghívhattunk – 200 ezer forint megírási díjjal – hogy vegyenek részt ezen a pályázaton. Igaz, a kormányváltás után már nem ismerték el a pályázat jogfolytonosságát. A következő kormányváltás után pedig a visszatérő hatalom nem akarta visszafogadni saját elárvult gyermekét. Mindez azonban nem törölheti el annak jelentőségét, hogy legalább 25 kiváló könyv született ebből az alkalomból. Szil-

ági István például az ide írt Hol-
lőidő című regényéért kapott Kos-
suth díjat.

Ma is ajánlunk. Talán az lenne a
legfontosabb, ha az új kormányzat
és törvényhozás végre emancipálná
a gyermekkultúrát, egyenlővé tenné
fontosságát a „felnőtt” kultúráéval.
Ugyanakkor a gyermekkultúra
visszanyerné a helyét az oktatás-
ban. Ez ugyanúgy vonatkozik a
tankönyvekre, mint a tanárképzés-
re. (Még keveset tudunk az új okta-
táspolitikáról, de ezzel kapcsolat-
ban biztató jeleket kaphattunk.)

riella, N. Horváth Béla, Rigó Béla,
Nagy Attila, és a könyvtárosok: Vadóc
Kálmán, Lovas Henrik, Liebhauser Já-
nos igazgatóként, Nádor Ildikó, Misz-
lai Sarolta, Hargitai Anikó, Schmidt
Antalné, Ivánné Bányai Ilona, Udud
Teréz, Németh Judit, Budavári Klára...
de sorolhatnám az egész könyvtáros-
közösséget.

AJÁNLÁSOK, ÜZENETEK

A nyolcvanas években új, figyelem-
felhívó lehetőségbe „kapaszzkodva” a
konferenciák összefoglalásaként aján-
lásokat adtak közre (addig korlátozott

← Ahogy
emlékeinkben (és
fotóalbumainkban)
élnek a tanácskozás
örök szereplői:
Vekerdy Tamás,
Elekes Eduárdné,
Pomogáts Béla,
Nagy Attila...

...Varró Dániel
az idej
találkózón →

példányszámban megjelentették a tanácskozás jegyzőkönyveit).

CÉL: Rádió, Tv, kultusztárca, oktatási, felsőoktatási intézmények, egyesületek, szervezetek megszólítása: a helyes olvasási szokások kialakítása, díjak alapítása, elméleti és kritikai folyóirat létrehozása érdekében, az ifjúsági és gyermekirodalom-történet tanításának szorgalmazása a felsőoktatásban, kötelezővé tétele a tanárképzőkön.

Legyen (és lett) történelmi regény pályázat...

Tévéjáték pályázat kiírása, Nyitott könyvhöz hasonló ifjúsági műsor... mind-mind hiányok. Kérések, ajánlások, felszólítások?? Kudarcok is... De részben megvalósultak. Mindig kiemelkedően fontos témákat, teendőket fogalmaztak meg...

MIT JELENTHETETT AZ ÍRÓKNAK?

A beszélgetés öröme. (Ordas Iván írta: udvariasan tudunk beszélgetni, de nem szeretünk egymás műveiről beszélgetni).

Információt, tapasztalatot... Talán jobban megismerték egymást, az értékelt, bírált, elemzett munkákat. Én ebben is hiszek boldogan.

Véleménycserét. A hiányérzetek megfogalmazását, néha panaszzkodást, de ez is belefért...

A jobbítás szándékát, a közösség erejét.

Író-olvasó találkozókat, közönségtalálkozókat.

SZEMÉLYES ÉLMÉNYEIM

Résztevévőként, szervezőként, háziasszonyként sok-sok vidám pillanatot őrzök: kapcsolatok, barátságok születtek, kapaszkodókká szépültek, újabb és újabb olvasmányélményekkel gazdagodtunk (az egész helyi könyvtáros társadalomra érvényes ez).

EMLÉKEK

Akinek velünk közös emlékei vannak a találkozóról, az bőven tudta szembesíteni a sajátjait az eddig olvasottakkal. A többiek azonban nem kaphattak igazi képet az itt beszerezhető élmények nagyszerűségéről. Már az indulás is fantasztikusnak tűnik. Cseres Tibor az Írószövetség és saját tekintélyét egyszerre latba vetve nyitja meg az eseményt, utána Köpeczi Béla és Lengyel Balázs elnököl. Együtt lép fel a kultúrpolitika tudós jolly-jokere és a többszörösen meghurcolt ellenzéki értelmiségi, aki egyébként a tanácskozások állandóan visszatérő meghatározó karakterű figurájává növi ki magát. Egyik felejthetetlen élményem: a levezető elnöki székből Lengyel Balázs körülményesen éppen valami szakmai magyarázatba kezd, ám szavába belevág a nézők között ülő Nemes Nagy Agnes, és minden protokollt mellőzve nyomdakész mondatokkal lesöpri az elnök urat az asztról. A jelenlevők kínosan mosolyognak össze. Egy érdekesen szublimált családi perpatvarnak lehetnek tanúi. Gyermekirodalmunk két jeles személyisége ugyan már régen elvált ágytól-asztaltól, ám az utóbbi szó csak a konyhaasztalt jelenthette, az íróasztal örökre közös területük maradt valamiképpen.

A gyermekírók érdekvédelmének a Szekszárdra adaptálható lehetőségeiről szintén saját emlékem árulkodik legplasztikusabban. Akkoriban Földes Péter sántikált az én

mostani cipőmben, ő volt az Írószövetség gyermek- és ifjúsági szakosztályának elnöke. Én a Móra Kiadó frissen beléptetett főszerkesztőjeként a kelet-európai, eddig rejtve maradt értékek felfedezésében rejlő perspektívákról tartottam lelkesítő előadást. Ám csak a könyvtárosok és az ilyen statisztikák felállításában, kozmetikázásában elfáradt kultúrhivatalnokok lelkesedtek. Földes Péter azonban a vacsoránál szabályszerűen megtámadott, hiszen én tevékenységgemmel a magyar írók esélyeit rontom. Én személyre szabottan azzal védekeztem, hogy az ő esélyei változatlank, mert sem munkásmozgalmunk hőseiről, sem a honfoglaló magyarokról nem kínálnak fordítható könyveket a szovjet és népi demokratikus írókollégák. Ugyanakkor eldicsekedhetek, hogy máris sikerült néhány magyar író könyvét rászózni barter alapon testvérkiadóinkra. Innen datálódik síríg tartó barátság-

A magával ragadó vitaindítók emléke: Vekerdy Tamás, Popper Péter, Donáth László, Komáromi Gabi, Békés Pál, Sárkány Győző... Lászlóffy Aladár, Tüskés Tibor (tömör összefoglalása az illusztrátorok szerepéről szóló előadásának: KÉP nélkül a könyv képtelenség!).

Békés József mosolygós biztatása, most is érzem pipafüstje illatát, Fogarassy Miklós intelmei, ne hagyjuk abba a konferenciák szervezését...

Szomorúságok, veszteségek. Minden konferenciát megemlékezéssel kezdtünk, kit vesztettünk el barátaink, ismerőseink közül. Ez évi találkozóknakra ismét hívtuk Békés Pált, fájdalmasan nélkülöztük: a tanácskozás második napján távozott közülünk.

Idén, 2010-ben könyvtárunk javasolta A GYERMEKKULTÚRÁÉRT díj meg alapítását.

Elekes Eduárdné
nyugalmazott könyvtárigazgató,
Illyés Gyula Megyei Könyvtár,
Szekszárd

gunk, ami szó szerint értendő, hiszen az Írószövetség nevében én búcsúztattam őt a Farkasréti temetőben.

Lehet, most is nekrológot írok, a szekszárdi tanácskozások nekrológját, de ha mindnyájan úgy akarjuk, ebből lehet még feltámadás.

Péterfy Gergely az internet kínálja lehetőségekről beszél a hallgatóságának.